

MENSELIJKE TENDENSEN

13 oktober 1972

Goedenavond, vrienden.

Zoals u bekend zal zijn, zijn wij sprekers van deze groep niet alwetend of onfeilbaar. Ons onderwerp voor heden, door u bij het begin van dit verenigingsjaar aangevraagd, handelt over:

MENSELIJKE TENDENSEN

Nu ken ik bijna geen titel die zo vaag is als juist deze. Want alle wat er op de wereld gebeurt kunnen wij wel onderbrengen bij menselijke kwaliteiten en als zodanig menselijke tendens noemen. Neem bijvoorbeeld het verkeer. Het is een uitdrukking van een menselijke tendens om, met minachting voor de rechten van anderen het eigen gevoel van macht te bevredigen. Dat klinkt natuurlijk vervelend in de oren van automobilisten, die menen dat dit speciaal op hen is gericht. Zij vergeten dat bijvoorbeeld de dame met kinderwagen vaak precies zo reageert, wanneer zij zich van niemand iets aantrekt en haar wegen gaat met het gevoel mij verwijt of doet toch niemand iets, want ik loop immers met de kinderwagen... Ook in de politiek zie je dergelijke zaken. Er zijn daar mensen die in feite zelf weinig kunnen bereiken en dan naar macht gaan streven omdat zij, ofschoon zij geen macht over zichzelf hebben, zo macht en gezag over anderen hopen uit te oefenen en zo een soort compensatie vinden voor hun eigen gevoel machteloos en minder betekenend te zijn.

Al deze zaken kun je menselijke tendensen noemen. Maar wanneer wij de tijd van nu bezien, zo valt toch wel op, dat er enkele bijzonder op de voorgrond komende verschijnselen optreden. Ik zou allereerst dezen met u willen behandelen: Terreur. In een wereld waarin de persoonlijke relatie tussen de mensen steeds zwakker wordt en de sociale samenhangen in steeds mindere mate een kwestie zijn van onderlinge relaties, maar steeds meer gedictieerd worden door onbegrepen machten, zal de eenling die niet in staat is zich en eigen overtuiging tot uitdrukking te brengen, dan wel eigen belangen te verdedigen, grijpen naar elk middel, ook het meest onrechtvaardige, om daardoor zichzelf kenbaar te maken. Dat klinkt in de oren van velen natuurlijk erg vervelend, daar het de aansprakelijkheid voor een groot deel van de terreur ook op hen afwentelt. Volgens hen is dit alles immers niet van belang. Van belang is het handhaven van orde en recht.

Ja. Maar orde en recht vertonen dezelfde tendens die ik reeds in het verkeer aanduidde. Wanneer er eenmaal een plan is, dan zegt de betrokken instantie: wat de mensen willen en voelen, is verder niet van belang. Wij hebben het plan gemaakt, dus in het belang van recht en orde dient het nu te worden uitgevoerd, ook wanneer wij daardoor aan vele mensen onrecht zouden moeten doen. Begrijpelijk is dit overigens wel, want bijna eenieder in uw maatschappij reageert op een dergelijke wijze: ik heb het recht, ik heb gelijk, anderen moeten dit maar aanvaarden. Maar nu is een instantie een officieel lichaam, iets openbaars, waar je als eenling niet zo gemakkelijk tegenop kunt tornen. Velen weten niet eens, of en zo ja, welke middelen er ter beschikking staan om zich tegen een dergelijke machtsuitoefening te verweren. Indien wij hen dan als uiterste middel van verweer naar een bom of vernielingen zien grijpen, zo is dit waarlijk niet zo heel erg verwonderlijk.

Anderen hebben het gevoel, dat zij omentwille van hun geloof of hun huidskleur worden gediscrimineerd. Zij zijn overgevoelig voor alles wat maar als discriminatie zou kunnen worden uitgelegd. Zij gevoelen dat zij aan deze toestand zelf niets kunnen veranderen.

Vergeet niet dat dergelijke minderheden vaak hun uiterste best doen om langs meer normale wegen als gelijkwaardig aanvaard te worden. Maar dit gelukt hen zelden. Dan ontstaan er situaties als bijvoorbeeld die in Ierland op het ogenblik. Dan ziet men onredelijke, onjuiste, maar zo begrijpelijke reacties ontstaan, zoals bijvoorbeeld op het ogenblik ook in bepaalde Afrikaanse staten. In het verweer tegen discriminaties gaat men op de duur ook zelf discrimineren en schuwt men geen enkel middel meer om eigen waardigheid, macht, een meerwaardig zijn boven anderen tot uitdrukking te brengen.

Die neiging tot gewelddadigheid is zeer groot in uw maatschappij. Wij spreken in dit verband graag over terreur, omdat dergelijke reacties nu eenmaal een aantasting zijn van de gevestigde orde en men alles wat daarmee in strijd komt onvoorstelbaar acht, eenvoudig niet kan verkroppen en zonder enig begrip op zijn beurt met alle middelen, ook met de minst rechtvaardige, bestrijdt. Men is verontwaardigd wanneer enkele mensen een leegstaand pand kraken, maar vergeet dat uit zakelijke belangen veel kostbaarder panden eenvoudig worden gesloopt. Men is verontwaardigd omdat bij acties enkele mensen gewond of gedood worden, maar vergeet maar liever, dat elke dag, door het verkeer en de roekeloze haast van velen daarin, heel wat meer mensen gekwetst en gedood worden. Men is boos omdat door acties enkele mensen mogelijk enig onrecht wordt aangedaan, maar vergeet liever dat onder het mom dat de belangen van de gemeenschap voor dienen te gaan, dagelijks aan heel veel mensen onrecht wordt gedaan. Ook wanneer een dergelijk onrecht niet overal ontaardt in concentratiekampen, overvolle gevangenissen en martelingen.

Men kijkt aan dergelijke verschijnselen in de eigen gemeenschap maar liever voorbij. Wanneer je zegt terreur, zeg je echter in feite: Er is op het ogenblik in een menselijke maatschappij te veel de tendens alleen rekening te houden met plannen, voordeel van de gemeenschap, bestaande opzet, het handhaven van zogenaamde rechten, terwijl men te weinig rekening pleegt te houden met zijn medemensen. Op het ogenblik dat deze tendens prevaleert, zal de neiging met geweld eigen rechten af te dwingen en eigen wil door te zetten, steeds toenemen. Wanneer een groot aantal mensen gelijksoortige grieven kent, zal in toenemende mate ook de mogelijkheid aanwezig zijn dat zij zich gewapenderhand gaan verzetten tegen degenen die naar hun mening hun rechten aantasten. Het is bijvoorbeeld opvallend dat in Jolly old England, waar stakingen altijd een zaak van gemoedelijk protest waren, de stakers de laatste tijd bereid blijken zo nodig een moord te begaan, wanneer zij daarmee maar bereiken kunnen dat hun staking niet gebroken wordt. Als hun rechten, of veeleer hun denkbeeld omtrent hun recht, wordt aangetast, reageren zij met geweld.

Het lijkt mij in deze tijd ook een menselijk tendens te zijn dat men steeds maar weer spreekt over zijn rechten. Je hoort zelden mensen spreken over hun plichten. Men zegt maar heel zelden dat men verplicht is, of zich innerlijk verplicht gevoelt, een bepaald iets te doen. Wel roept men steeds luidkeels dat men het recht heeft bepaalde dingen van anderen te eisen. Deze geheel verkeerde nadruk op de samenhangen in de maatschappij wijst er volgens mij op dat men steeds meer de eigen aansprakelijkheden af wil schuiven op anderen. In eigen ogen is men steeds minder verantwoordelijk voor eigen daden, maar al hetgeen het 'ik' ongewenst voorkomt, wordt eenvoudig toegeschreven aan anderen, die daarvoor dan maar de consequenties hebben te dragen.

Misschien ligt deze in korte tijd sterk op de voorgrond tredende verandering in mentaliteit wel mede in de opvoeding van de kinderen. Want u zult wel reeds ontdekt hebben dat u zo langzaam leeft in de eeuw van het kind. Het kind is ontzettend belangrijk geworden en krijgt steeds meer de kans volgens eigen wil en neiging te leven en te spelen. Ik dacht echter dat een kind alleen werkelijk belangrijk kan zijn als een wezen dat deel neemt in een gemeenschap en daarin door eigen presteren aan betekenis kan gewinnen. Men heeft echter zo langzaam maar zeker de kinderen verheven tot wezens die boven recht en wet staan, wezens die hun zin maar moeten krijgen omdat zij anders te lastig zijn. Dit komt zelfs in de wetgeving tot uiting: Wanneer je beneden een bepaalde leeftijd bent, kun je rustig iemand doodslaan. Je komt een paar jaren in een opvoedingsgesticht en de rest komt best voor elkaar.

Je bent immers alleen maar ontspoord? Je bent immers nog kind? Maar zodra je maar enkele dagen te oud bent, kom je zonder meer in de gevangenis terecht.

Nu wij het trouwens over recht hebben: Er is een opvallende tendens om vergrijpen tegen het menselijke leven in verhouding veel minder streng te bestraffen dan vergrijpen tegen bezit of tegen de veiligheid van de staat. Ook dit is een van de tendensen die een sterke verarming en verandering in de algemeen heersende mentaliteit uitdrukt, althans volgens mij.

Sterk op de voorgrond treedt in uw dagen ook de verbruiks-tendens. Een mens wil natuurlijk wel graag iets hebben. Reeds in de eerste dagen van de mensheid hebben enkelingen steeds weer getracht hun bezittingen op een dergelijke wijze te hanteren, waardoor zij een zekere waardigheid, een zekere rang uitdrukten. De eerste persoonlijke bezittingen van de mensen op aarde waren bijvoorbeeld sieraden. De mensen zijn verdergegaan met bezit te vereenzelvigen met waardigheid, zodat allerhande illusies omtrent bezit al lange tijd gekoesterd werden. Er komt echter een ogenblik waarin bezit omgezet kan worden in geld. Op zich was dit een kwestie van utiliteit. In de tijd dat bijvoorbeeld de Romeinen Nederland bezet hadden, droeg men wanneer men enig bezit had, een soort armband van gouddraad. Wanneer je elkaar iets moest betalen, knipte je eenvoudig een stukje draad af, gaf dit aan een ander en de zaak was voor elkaar.

Zolang geld een ruilmiddel is en meer niet, is het goed, nuttig en aanvaardbaar. Maar op het ogenblik dat voor vele mensen het bezit van een dergelijk ruilmiddel en vooral het opstapelen van hoeveelheden daarvan belangrijker wordt dan hun persoonlijk leven, is geld zelf tot belangrijkheid geworden en wordt voor de mens de noodzaak zijn bezit zó te versieren dat zijn rijkdom daarmee afgelezen kan worden. Ook veel groter verbruik wordt geen behoudskwestie meer, maar een prestigezaak. Er zijn bijvoorbeeld in uw dagen heel wat mensen die werkelijk geen behoefte hebben aan kleuren-televisietoestel en dergelijke, maar zij willen er desondanks graag een hebben, al is het alleen maar om de burens te laten zien dat zij het kunnen doen. Een vreemde toestand. In uw maatschappij is productie verheven tot het hoogste heiligdom, belangrijker dan alle kerken, gediend door het priesterdom van het verbruik en algemene werkgelegenheid.

Vroeger meende men dat 'werk' voornamelijk iets was voor mensen die geen andere mogelijkheid bezaten zich in het leven te houden. Werk was voor de laagsten op de sociale ladder, de slaven. En wanneer iemand geen slaven had, zo had hij mogelijk een vrouw die voor hem kon werken. Dit laatste gaat in uw dagen ook weer enigszins op: Man en vrouw werken samen, hebben beiden een betalende baan, omdat zij zo graag een kleurentelevisie willen hebben, zelfs al zijn zij door hun werk eigenlijk te moe om er nog van te genieten. Eens was werk iets waarmee men zich bezighield om in leven te blijven. Tegenwoordig meent men dat de mens leeft om te werken en acht men arbeid - nuttig of in wezen overbodig - een van zijn heilige rechten.

Het resultaat is onmetelijke verspilling. U realiseert het zich misschien niet, maar de auto waarin u rijdt, zou bijvoorbeeld met weinig meer kosten zó kunnen worden gemaakt dat hij meer dan 20 jaren bruikbaar blijft en zelfs door roest niet kan worden aangevreten, zoals bij uw wagen steeds weer gebeurt, ondanks allerhande kostbare voorzorgsmaatregelen. Uw auto zou met betrekkelijk weinig kosten en moeite ook veel veiliger kunnen worden gemaakt. Maar de producent doet dit niet. Het liefst zou hij een wegwerpauto produceren, een wagen die je elk jaar weg moet doen. Dat de huidige wijze van produceren een enorme verspilling van materialen en arbeid betekent, interesseert de producenten niet. Dat is immers handel, zo blijft er voor eenieder werk aan de winkel en kan eenieder geld verdienen. Maar wie is daar nu werkelijk gelukkiger door? Gloeilampen kunnen tegenwoordig zó worden gemaakt dat een lamp een gemiddelde van 30.000 branduren haalt. Bewust maakt men echter lampen met een gemiddelde branduur van niet meer dan 1000 uren. De producent heeft het zich zelfs heel wat aan onderzoek en experimenten laten kosten om zover te komen dat de lampen inderdaad zo zwak gemaakt konden worden.

Wanneer je je dit realiseert, kom je toch wel tot het besef, dat er iets werkelijk helemaal fout zit. De mens gaat niet uit van het standpunt dat hij op een zo eenvoudig mogelijke wijze zoveel mogelijk van hetgeen voor zijn bestaan wezenlijk en voor zijn welzijn en geluk belangrijk is, moet verwerven. Hij gaat kennelijk steeds meer uit van het standpunt dat je zoveel mogelijk rommel moet kopen, en om aan de ergernis daarover te ontsnappen steeds nieuwe zaken moet blijven kopen, waartoe het natuurlijk uiterst belangrijk is steeds zoveel mogelijk en zo hard mogelijk te werken. Kolder. Het zal u duidelijk zijn dat bij een dergelijke mentaliteit voor een mens op een gegeven ogenblik bezit veel belangrijker zal schijnen dan al het andere.

Denk in dit verband nu eens aan iemand die een bank overvalt. Misdadig? Zeker. Maar wat is een bank? Een structuur die, indien wij eerlijk zijn, alleen maar kan bestaan door de mensen en hun behoefte aan geld, de behoefte van anderen om altijd iets veilig achter de hand te hebben, exploiteert. Wanneer iemand het bezit van een dergelijke instelling verdedigt, doet hij volgens de overvaller alleen maar iets doms, iets waarvan niemand beter kan worden, terwijl hijzelf door de overval zich alleen maar met weinig moeite - volgens zijn denken dan - al het nodige bezorgt om te leven zoals hij wil en zich alles aan te schaffen waaraan hij volgens de gemeenschap zoveel plezier zal hebben. Hij wenst ook snelle auto's te bezitten, rijk te leven, mooie huizen te bezitten enzovoort. Op het ogenblik dat de mensen gaan beseffen dat bezit op zich eigenlijk onbelangrijk is, maar dat alleen noodzaken werkelijk in het leven belangrijk zijn, zal alles anders worden. Maar bij de mensen schijnt nu eenmaal een onontkoombare tendens werkzaam te zijn, die hem zich aan doet praten dat vooral alles steeds méér moet zijn en steeds beter moet worden.

De mens praat zichzelf bijvoorbeeld aan, dat juist omdat de wereld door milieuverontreiniging in gevaar begint te komen - ecologisch reeds lang in gevaar is, terwijl ook de mens zelf in gevaar begint te komen - het noodzakelijk is van alle daarmede gepaard gaande problemen een zeer gedegen studie te maken. Maar men redeneert wel vreemd: Zonder gedegen studie kunnen wij geen maatregelen treffen die werkelijk afdoende zijn. Over 35 jaar zou de mensheid uitsterven, wij haasten ons dus en sluiten die studie binnen 30 jaren af. Daarna zien wij dan wel weer wat er gedaan kan en moet worden... Wat erop neerkomt dat, uitgaande van de wetenschappelijke gegevens, de wetenschappelijke commissie net haar conclusies zou aanbieden op het ogenblik dat de laatste mens zijn laatste adem begint uit te blazen, een adem die dan waarschijnlijk meer koolstofmonoxiden, cyangassen en dergelijke zal bevatten dan normale lucht.

Ik spot er wat mee, zeker. Maar hiermede wil ik u wijzen op een menselijk tendens die eveneens steeds sterker tot uiting begint te komen: men wil het alles zo netjes, zo goed doen. Het perfectionisme speelt in uw land ongetwijfeld een wat grotere rol dan in vele andere landen, maar wij zien het overal de kop opsteken. Wij zeggen bijvoorbeeld niet: deze wetten zijn achterhaald en dus gelden zij niet meer. Men reageert eerder: wetten zijn belangrijk. Wij moeten dus niet handelen volgens de werkelijke toestanden en noodzaken, maar aan de oude wet liever een aantal artikelen en wijzigingen toevoegen, zodat zij ook nu nog toepasselijk is. In 1871 werd in Engeland een wet aangenomen betreffende het rijden met voertuigen met eigen aandrijving - wat later werd omgewerkt tot autowetje. Daarin stond onder meer dat je in de steden niet harder mocht rijden dan 5 mijl per uur en op buitenwegen niet harder dan 20 mijl per uur; dat het voertuig, wanneer een paard naderde, onmiddellijk aan de kant van de weg stil diende te staan etc. Deze wet werd eerst opgeheven in... 1963!

Indien men uitgegaan zou zijn van de stelling dat een wet alleen bestaansrecht heeft wanneer zij werkelijk noodzakelijke regels in de gemeenschap vastlegt, zou dit wetje al rond 1920 overbodig zijn geweest. Daar men echter uitgaat van het standpunt dat een wet belangrijk is omdat zij wet is, terwijl men haar altijd wel zo kan interpreteren dat zij ook nu nog past, heeft men enerzijds de werkelijke betrouwbaarheid van alle wetgeving aangetast en anderzijds verouderde en soms zelfs draconisch aandoende wetten gehandhaafd. Instanties die een dergelijke wet moeten toepassen blijven voortbestaan, lang nadat zij overbodig geworden zijn. Een voorbeeld in uw land is de filmkeuring. Wanneer die iets nog eens verbiedt, zal de tv het wel vertonen, nietwaar?

Wat overigens de vraag opwerpt, waarom er, ook in deze tijd, steeds nog sprake is van zaken als filmkeuringen, liga's ter bescherming van de openbare zedelijkheid en zelfs verenigingen die zich ten doel stellen de openbare orde te handhaven. Wist u overigens, dat er in uw land een dergelijke vereniging nu bestaat? Enkele jaren geleden is deze opgericht met als doelstelling 'het handhaven van de orde en het optreden tegen excessen van anarchistische aard'. De leden verbinden zich betrekkelijk grote bedragen te storten, de vereniging heeft zich in wezen verbonden voor deze gelden de nodige knokploegen in dienst te nemen.

Waarom doet men dergelijke wonderlijke dingen? Omdat de mensen kennelijk altijd weer een grote behoefte hebben anderen te zeggen hoe zij moeten leven. Er is kennelijk een menselijke tendens om niet vooral zélf het goede te doen, maar eerder anderen te dwingen of er toe te brengen dit goede te doen. Men beschouwt zichzelf kennelijk vaak als reeds uitverkoren of rijp genoeg, maar is voortdurend bezig anderen te dwingen om in te gaan. Volgens mij is overigens deze tendens voornamelijk aansprakelijk voor de vele conflictsituaties waarin uw wereld gevangen is. Wanneer je eenieder wilt vertellen hoe te leven, is het wel bijna zeker dat je hopen mensen ongelukkig maakt. Wanneer je eenieder probeert te vertellen wat hij wel en niet mag denken, veroorzaakt je in die mens alleen maar innerlijke conflicten, dan wel ontnem je hem elke zelfstandigheid. Maar de dwingende verkondigers denken daarover eenvoudig niet na. Ons systeem is immers juist, zo stellen zij. Iedereen heeft zijn eigen visie en met reden. Er was bijvoorbeeld iemand die voelde als dictator, maar democratisch wilde zijn. Hij besloot aan het doorzetten van zijn wil dan maar een marathonzitting te wijden en was erg verbaasd toen zijn kabinet viel. En op het ogenblik is men weer bezig in deze stad maar op een andere plaats bepaalde mogelijkheden weg te marathonnen.

Er zijn in deze tijd menselijke tendensen die erg belangrijk zijn. Er zijn mensen die in zichzelf tot een inzicht zijn gekomen, die zich anders zijn gaan oriënteren en tot zich hebben gezegd: "wij willen niet meer in de eerste plaats verbruikers zijn; wij willen niet meer anderen exploiteren, maar gewoonweg goed en gelukkig leven op onze wijze. Laat anderen dat ook maar doen". Er zijn mensen die in zichzelf krachten en gaven hebben ontdekt én dezen willen gaan gebruiken. Maar de maatschappij kan dergelijke afwijkend georiënteerde of afwijkend werkende mensen niet aanvaarden. Toch kun je menselijke tendensen, vooral wanneer zij betrekking hebben op het onderzoeken van en communiceren met het onbekende, niet onderdrukken. De mens die elke dag naar een krant grijpt, alleen maar omdat daarin een dag horoscoop staat, is misschien wel een bijgelovige en wat belachelijke figuur. Maar hij drukt gelijktijdig toch wel uit hoezeer een mens zich verbonden wil weten met de toekomst en met al datgene, wat niet op het ogenblik klaarblijkelijk en zichtbaar is. De mens die in de kerk zit, steeds weer zeggende: "God, ik ben een zondaar, maar Gij zijt heilig" - en zich op grond daarvan innerlijk ook heilig pleegt te achten - is een zelfde figuur. Want of je nu elke dag in een horoscoop kijkt, of elke dag bidt, wat je in wezen vooral zoekt is een binding met het ongeziene, het onkenbare.

Het onkenbare, het onzienbare is er. Het manifesteert zich op vele wijzen. Het treedt in verschijning als een persoonlijke erkenning van God, een reis in jezelf, een esoterisch besef verwerven, een inwijding krijgen, krachten bij jezelf ontdekken enzovoort. Kortom: duizend en één mogelijkheden.

Er is gelukkig bij de mensen op het ogenblik een tendens om dergelijke dingen hoger aan te slaan dan de logica en zogenaamde redelijkheid van een wereld die langzaam maar zeker vastgelopen is in formules en mathematische vormen, waarin voor de mens als persoonlijkheid geen plaats meer is. Het is nog niet zo lang geleden dat in de VS proeven werden gedaan om vierkante tomaten en andere vruchten te kweken. Want, zo redeneerde men, die kun je gemakkelijker vervoeren, zij vragen minder ruimte en zijn beter in een ijskast te stapelen, wat vele voordelen heeft. Ik ben echter bang dat degenen die zo redeneren en denken en uiterlijke aantrekkelijkheid zowel als kwaliteit aan nut willen opofferen, alleen maar de voorlopers zijn van wetenschapsmensen die gaan proberen de mens compacter te maken, hem op de voeten tot hij een soort kubus is met handen en voeten, zodat hij gemakkelijker stapelbaar is in de vele voor hem ontworpen flats-stapelplaatsen.

Want rationalisatie, nutsoverwegingen, techniek die alles beheerst zijn tendensen, die uw dagen wel bijzonder kenmerken, hoe krankzinnig de resultaten soms ook mogen zijn.

In uw tijd blijkt een soort heimwee naar het verleden op te duiken, een tendens om naar het verleden terug te keren, zij het alleen maar in uiterlijkheden. Binnen enkele jaren zult u volgens mij kunnen constateren, hoe men terug streeft naar de denk-, leef- en kledwijze van de twintiger jaren. Ook dit heeft een betekenis. Het is duidelijk een afwijzen van deze tijd en haar ontwikkelingen. Nog niet zo lang geleden wilde eenieder in uiterlijk en gedragingen bovenal progressief zijn. Nu blijkt men langzaam maar zeker meer recessief te gaan denken. Men wil zich liever terugtrekken uit de werkelijkheid, men prefereert het, in denken en gedrag uit te wijken naar een wereldbeeld dat voorbij is, maar in de ogen van de mens van heden toch werkelijk zo gek niet was. U vraagt waarom? Omdat de wereld van heden in de ogen van vele mensen niet meer leefbaar is. Wanneer je niet in jezelf de geestelijke kracht en het inzicht kunt vinden om, ondanks de opeenstapeling van theorieën, wetten en rechten, je eigen leven te leven en je eigen verantwoordelijkheden te dragen, zo moet je wel wegvlugten in een illusie. Men kleedt zich, zoals de mensen in het verleden, in de hoop en gedachte dat men zich zo los kan maken van hetgeen de wereld van nu geworden is. De mens vlucht graag voor zijn problemen. Het wonderlijke hierbij is, dat steeds weer blijkt dat de mensheid alle problemen die reëel bestaan, wel aan kan. Er is geen probleem op de wereld dat de mensheid tot op heden niet op heeft kunnen lossen, behalve dan de problemen, die de mensheid zelf heeft geschapen, de problemen die in wezen niet reëel zijn, maar voortvloeien uit het menselijk denken en de daardoor ontstane gedragingen.

Eens heeft de mens in het verleden op zijn wijze zelfs het probleem van communicatie met de hoogste krachten opgelost. Hij heeft volgens eigen denken Gods wil gelezen uit de sterren, of in het patroon van opgepikte graankorrels ergens op een altaar. De mens heeft de toekomst gelezen uit koffiedik, maar ook uit de ingewanden van offerdieren, uit de rimpelingen van water. Hij heeft vele schijnbaar onzinnige methoden gevonden om in contact te komen met het onbekende. Maar in feite heeft hij het ook altijd weer klaargespeeld: hij heeft een brandpunt, een focus, een symbool gevonden en hierin op een voor hem werkelijke en in werkelijke en kenbare resultaten uitmondende wijze contact gemaakt met de toekomst of hogere krachten. Helaas beseft de mens te weinig dat je dit wel kunt bereiken, maar dan niet aan de hand van menselijke wetten en regels. Wanneer deze wereld in deze dagen gekweld wordt door morele verontrustingen van allerhand aard, zo is dit in vele gevallen omdat er tegen veronderstelde wetten of rechten wordt ingegaan.

Laat ons een voorbeeld nemen. Er bestaat in deze dagen de neiging tot grotere seksuele vrijheid. Wat nog niet betekent: vooruit maar jongens, nu moet het maar altijd en overal gebeuren, maar eerder neerkomt op de stelling dat elke mens nu maar moet leven zoals hijzelf voelt en meent dat dit voor hem het beste en het prettigste is. Vele mensen verwerpen deze instelling. Uit maatschappelijk standpunt kan ik mij het pogen deze denk- en leefwijze te onderdrukken overigens wel voorstellen. Wij weten bijvoorbeeld dat Dingaen de mannen van zijn Impi's verbood te huwen. Wanneer er strijd op komst was, verbood hij hen zelfs om ook maar naar een meisje te kijken. Zijn mannen deden dat natuurlijk toch wel eens een keer, maar het bleef verboden en was inderdaad voor degene die dit deed, levensgevaarlijk. Hierdoor bouwde zich in deze legers een enorme agressiviteit op, een grote spanning. Hierdoor waren de Impi's van Koning Dingaen veel meer gevreesd dan alle anderen. Want de zo opgeslagen frustraties en spanningen moesten zich immers ergens eens ontladen en dit gebeurde dan ook in de strijd. In Japan heeft men een soortgelijke methode gebruikt om de werkkracht van arbeiders op te voeren.

Zeker, seksuele krachten kunnen ook omgezet worden in meer geestelijke krachten. Maar wanneer dit gebeurt, handelt de mens bewust, weet hij wat hij doet en treden geen frustraties op die niet meer beheerst kunnen worden. Ik ben van mening dat uw maatschappij bewust op allerlei terrein frustraties doet ontstaan, juist omdat dit een grote stuwkracht, een toename van de geldingsdrang ten gevolge heeft.

Kunt u zich politici voorstellen, omgeven door een harem en met een sleep kinderen achter zich, die zich op dezelfde wijze waarop dit nu gebeurt wijden aan de politiek? Kunt u zich soldaten en generaals voorstellen, die er maar op lostrekken, terwijl in auto's achter hen vele vrouwen en kinderen meegesleept worden? De mannen komen er eenvoudig niet toe. Er zal zeker ook dan nog wel sprake zijn van strijd en oorlog, maar het zal veel minder fel zijn, met meer gevoel voor de tegenpartij en het geheel zal worden gedomineerd door de vraag: word ik er ook wijzer van?

Een mens die niet gefrustreerd is, staat dicht bij de werkelijkheid. Is het een wonder dat een wereld, waarin de mensen door hun wijze van leven, door hetgeen wat hen wordt aangepraat, door de idealen waarmee zij als een vervanging voor werkelijke vrede en tevredenheid worden geconfronteerd, steeds sterker afwijkt van de werkelijke mogelijkheden en noodzaken en steeds agressiever gedragingen toont? Begrijp mij goed. Ik ben geen voorstander van een onbeperkt libertinisme. Ik geloof niet dat een je alleen maar uitleven veel helpt om vrede te vinden. Het brengt hoogstens de meest agressieve personen in een zodanige uitputtingstoestand dat zij niet veel kwaad meer kunnen doen. Maar ik geloof wel dat de frustraties op allerlei gebied zoals communiceren met anderen, emotionele contacten en zeker ook seksuele verdringen, het ontbreken van erkende menselijke verhoudingen, het ontbreken van een werkelijk gevoel van geborgenheid ook, het niet meer juist beleven van een kind-ouder relatie bijvoorbeeld, aansprakelijk kunnen worden geacht voor veel van de onbenullige agressiviteit in deze dagen, van die toenemende minachting voor de mens en medemens, die op het ogenblik uw wereld doordeseemt.

Het is gemakkelijk genoeg te zeggen dat de mensen beter moeten worden. De vraag is hoe? Want het goede van vandaag blijkt morgen altijd weer slecht te zijn, wanneer het eenmaal morgen is geworden. Sterke mannen aan het roer blijken steeds weer het roer van het schip van staat snel te breken, met het gevolg dat men roerloos rondzwalkt, dan wel is overgeleverd aan de grillen van een machthebber die meer en meer door zijn macht bezeten raakt. Wie om een dictator roept, zal dienen te beseffen dat je daarbij ook de machtsbezetenheid van elke absolute heerser zult moeten aanvaarden, zodat het scheppen van orde middels de sterke arm veelal in ontrechting van alle mensen ontaardt. Ik kan zo nog wel even doorgaan. Ik wil slechts duidelijk stellen, dat men op grond van het verleden en het scheppen van orde in het heden niet noodzakelijkerwijze het goede voor de toekomst opbouwt.

Uiterlijk overheerst dit zoeken naar macht en orde in uw wereld, maar toch zien wij steeds sterker een tendens optreden die gebaseerd is op het verlangen naar meer geestelijke waarden zowel als gevoelens van lichamelijke zekerheid en vooral emotionele geborgenheid. Wie naar een werkelijk nieuwe wereld wil streven waarin aan deze behoeften tegemoet wordt gekomen, zal dit volgens mij buiten de huidige maatschappij om moeten doen. Daarin lijkt het mij onmogelijk een werkelijk diepgaande vernieuwing te bereiken, omdat men hangt aan de oude wetten, gedragsregels etc.

Volgens mij is dit de bron van vele verdeeldheden die in uw wereld op het ogenblik een zó grote rol spelen. Men zegt wel eens dat er altijd een silent majority is, een zwijgende meerderheid die achter eenieder heet te staan die meent zonder dit geen werkelijke meerderheid te bezitten. Wel, deze zwijgende meerderheid bestaat voor het merendeel uit personen, die geleerd hebben dat het verstandiger is te zwijgen, je buiten maatschappelijke en politieke conflicten te houden, omdat je toch maar op je kop krijgt, is het niet van de een dan is het van de ander, wanneer je je er mede bemoeit. De zwijgende meerderheid heeft geen werkelijke voorkeur, zij zwijgt, gaat verder, sukkelt door, en hoopt zo redelijk gelukkig te mogen leven.

Maar het geluk dat je zo vindt, blijkt wel erg beperkt te zijn. Je blijft zwijgen, tot je het niet meer aankunt. Dan begaat de rustige mens opeens een moord, dan wil hij opeens 180 km rijden in zijn auto, terwijl hij in feite niet eens goed rijden kan, dan valt hij iedereen aan en maakt anderen tot slachtoffer. Er zijn zelfs gevallen bekend van plichtsgetrouwe en eerlijke mannen, die altijd stil huns weegs gingen, maar opeens het geld van hun baas namen, vrouw en kinderen achterlieten om een wereldreis te gaan maken.

En wanneer je daartoe je kans niet hebt, zo blijft juist voor de leden van deze zwijgende meerderheid kennelijk nog de uitlaatklep van een onderling politiek bekvechten zonder verder er ook maar iets aan te doen. Ook dit wijst op een zeer menselijke tendens in deze dagen: de tendens om zich terug te trekken uit al datgene waarin men zich machteloos en misbruikt gevoelt. Het feit dat de mensen zich in wezen niet zo sterk meer interesseren voor politiek en al die dingen bewijst alleen maar dat zij te moe geworden zijn om er zich nog werkelijk mee bezig te houden, dat zij zich terug hebben getrokken om dat kleine beetje persoonlijk bestaan en geluk dat zij dan nog menen te bezitten, verder te kunnen bewaren en zichzelf te kunnen handhaven.

Menselijke tendensen zijn er vele. Ik kan u bijvoorbeeld wijzen op het feit dat steeds weer vele mensen bezig zijn hun eigen fouten aan anderen te wreken. In de Verenigde Staten was een lange tijd een groep actief die zich noemde Woman's Legion for Morality. Hoofdzetels Boston en New York. De voorzitter er van, een zeer gedecideerde en strijdvaardige dame, had echter de eerste 35 jaar van haar leven doorgebracht als ingezetene en later als madame van een huis waar zeker 'morality' niet de dagelijkse praktijk was. In Nederland zijn enorm felle bestrijders geweest van het nazidom en de meelopers die met de Duitsers heulden. Vele onder hen danken hun huidige rijkdommen aan de goede contracten, die zij de vijand - natuurlijk vol vaderlandslievende bedoeling - ontfutseld hadden. Er zijn vandaag nog mensen aan de macht die een groot deel van hun macht danken aan het feit dat zij tijdens de oorlog Germaans handjeklap hebben gespeeld en na de oorlog eenieder die dit ook had gedaan met de grootste wreedheid hebben achtervolgd. Menselijk is dit wel.

Het is immers een menselijke tendens: Wanneer je je schuldig weet, val een ander aan. Beschuldig die ander, dan val je zelf met je fouten niet meer op. De voortdurende camouflage van schuldigen die anderen als schuldig aanwijzen, of het nu degenen zijn die menen dat de partij van een ander alleen schuldig is aan de inflatie of degenen die het gedrag van anderen fascistisch en dus verwerpelijk, of communistisch en dus voor alle vrijheid gevaarlijk noemen. Of is het nog niet opgevallen dat juist degenen die anderen alle menselijke vrijheid en rechten ontnemen, beweren dit te doen om zo het communisme te bestrijden en zo de menselijke en democratische vrijheden te handhaven?

Waaruit een dergelijke tendens geboren wordt? Naar ik meen uit een vreemde behoefte om jezelf te reinigen. Maar hoe kun je jezelf waarlijk reinigen in een modderpoel? In vele opzichten is volgens mij, vergeef mij de uitspraak, uw maatschappij een modderpoel. Want de schuldige krijgt in uw maatschappij maar zelden de kans zijn schuld te belijden zonder bestraft te worden op een wijze die in geen enkele verhouding tot zijn werkelijke schuld staat. Een mens die iets steelt en eerlijk zegt dat hij een dief is, zal er misschien, wat gevangenisstraf betreft, wel genadig afkomen, maar daarna wordt hij geconfronteerd met de voortdurende, aarzelende en half verborgen afwijzing bij degenen met wie hij in contact komt, bij wie hij in dienst zou moeten treden enzovoort. Want hij is immers een dief. Is het een wonder dat de grootste deugd volgens velen is: niet betrapt te worden en dat men bij voorkeur roept 'houdt de dief' en anderen voor zijn zonden laat boeten? Wanneer je dat doet ben je bovendien in de ogen van anderen nog een heel goed mens ook.

Is het eigenlijk niet heel natuurlijk dat een mens, wat hij ook doet, hoe hij ook leeft, in de eerste plaats zoekt naar zichzelf? Ja, ook de idealisten die bezig zijn de maatschappij te verbeteren, zoeken naar zichzelf. Ook degenen die bezig zijn de moraal van deze tijd op te bouwen en een morele herbewapening tot stand te brengen, zoeken zichzelf, net zo goed als degenen die kapitalen uitgeven voor het welzijn van hun land - en er mogelijk zelf ook wat wijzer van worden. Alle mensen zoeken in de eerste plaats zichzelf, want een mens kan haast niet anders leven. Een mens is nu eenmaal egocentrisch in opbouw. De gehele wereld speelt zich voor zijn begrip af rond zijn eigen wezen en alles wat die wereld doet, ziet hij in relatie tot zichzelf, en of hij dit nu toegeeft of niet, ook in direct verband met alles wat voor hemzelf van belang is, of dit nu een denkbeeld is, een mogelijkheid zich te verrijken, of nog iets anders.

Indien wij deze tendens van zelfzucht begrijpen, wanneer wij deze eenzijdige beschouwing van de wereld, uitgaande van het ik, durven postuleren als uitgangspunt voor alles wat er op de

wereld gebeurt, zo zullen wij ook kunnen begrijpen waarom geestelijke bewustwording vooral op bepaalde manieren op zal treden. Dan beseffen wij waarom geestelijke bewustwording de meeste mensen het sterkste aanspreekt wanneer zij gepaard gaat met bepaalde verschijnselen, zij het innerlijk, dan wel erkenning of het opdoen van zekere krachten. Dan wordt ook duidelijk, mijn beste vrienden, hoe menselijke bestrevingen en daden kunnen ontaarden in terreur. Dan wordt duidelijk waarom mensen er soms op uittrekken om gewoon maar zinloos te vernielen, waarom zij er op uittrekken om andere wezens te kwellen en te pijnigen. Want voor die mensen is het andere, is de ander, niet zo belangrijk. Voor hen is alleen belangrijk dat zij overtuigd geraken van hun macht, dat zij het gevoel hebben iets te zijn, te tellen. Dat is het enige wat voor hen telt.

Wanneer wij eerlijk zijn - wat overigens velen moeilijk valt - zo zullen wij toe moeten geven: ik doe vaak dingen, omdat ik die goed of leuk vind en tracht anderen er toe te brengen die zaken ook zo te zien, ook zo te doen. Ik gebruik daartoe vaak alle middelen die ik durf hanteren. Wanneer wij eerlijk zijn, geven wij ook toe: wanneer het mij niet gelukt mijn zin door te drijven, zo word ik nijdig. 'Ik zal het waarschijnlijk niet doen, maar er zijn dan van die ogenblikken waarop ik ook wel een moord zou willen begaan'. Geef het toe. Dan erken je ten minste in jezelf dát wat ook in de wereld buiten je manifest wordt. Dan begrijp je ook het nadeel van een jeugd die de laatste jaren als het ware vergoddelijkt is, maar gelijktijdig steeds minder deel heeft gehad aan het leven van de volwassenen. Dan begrijp je dat die jeugd niet meer met de noodzaak tot aanpassing aan de maatschappij werd geconfronteerd, zodat de jeugd in feite tot een soort eigen gemeenschap is geworden.

Dan realiseer je je ook, dat de jongeren, die dan vanuit die gemeenschap opeens de volwassen maatschappij moeten betreden, hun frustraties door die maatschappij ook niet meer zo gemakkelijk verwerken, leren dragen, of zelfs sublimeren zoals dit vroeger het geval placht te zijn. Besef dat die jongeren dan gewelddadiger, gemener en driftiger zullen reageren dan u vroeger durfde. Zeg nu niet dat u aan dergelijke dingen toch vroeger nooit hebt gedacht. Wanneer u vroeger aan dergelijke dingen alleen maar durfde te denken, voelde u leven en vrijheid reeds in gevaar. Realiseer u deze verschillen.

Realiseer u, dat uw dagen gedomineerd worden door denkers die menselijke waarden niet of nauwelijks in hun overwegingen mee laten tellen. Mensen die eenvoudig stellen: rechte straten zijn het beste, het eenvoudigst voor ruimtelijke verdeling en overzichtelijkheid. Mensen die zich daarbij niet af zullen vragen of je daar nu werkelijk wel prettig in kunt leven. Hoogbouw beschouwen deze mensen als ideaal. Wat ongetwijfeld waar is wanneer het er om gaat veel mensen op een klein stukje grond te stapelen. Maar of die mensen daar gelukkig zijn, telt minder. In dergelijke blokken is het bovendien zo gehorig, dat mensen die elkaar buiten niet kennen en niet eens groeten, thuis alleen maar de radio wat zachter hoeven te zetten om precies te horen waarover de burens wel ruzie hebben.

Deze mensen redeneren eenzijdig, vanuit statistieken. Wanneer zij een verkeersweg aanleggen of verbeteren, zo stellen zij niet: er zijn bomen, er is schoonheid, waarmee wij rekening moeten houden. Zij stellen eenvoudig: die bomen, dat schoon, moet maar voor onze plannen wijken. Wanneer blijkt dat langs een autoweg met bomen vele ongelukken gebeuren, zo stellen zij niet dat de automobilisten beter uit moeten kijken, maar hakken zij de bomen eenvoudig om, ook al duurt het honderd of meer jaren voor soortgelijke bomen gegroeid zijn tot een dergelijke schoonheid. Blijkt een weg niet breed genoeg te zijn, maar is een uitbreiding alleen mogelijk wanneer men huizen opoffert, zo denkt men niet aan de mens die zijn thuis op moet geven, rekent men niet met woningnood. De mensen moeten maar zien dat zij elders onderdak vinden. Onze visie op het verkeer eist het, dus moeten de huizen tegen de vlakte. Voor deze mensen is de weg het belangrijkste en de veiligheid en andere dingen tellen niet. Zoals er elders mensen zijn die stellen dat het verschrikkelijk is wanneer er oorlog komt, maar dat je, wanneer er dan toch oorlog komt, maar wapens moeten worden gemaakt en geleverd, want zo behoud je ten minste werkgelegenheid. Er vallen dan wel slachtoffers, maar die zouden tóch wel vallen, nietwaar? En zo heeft men ten minste de welvaart en de werkgelegenheid in stand kunnen houden.

Ik weet niet of deze wijze van denken en redeneren voor u aanvaardbaar is. Maar het is een wijze van denken en redeneren die wel degelijk vaak voorkomt in uw wereld. Het argument dat, zo men zelf iets slechts niet doet, een ander het wel zal doen, is nog steeds een vaak gehoorde verontschuldiging voor de daden die men tegen beter weten in stelt. De mensen zetten zichzelf graag door, koste wat kost. Als voorbeeld: In de vaak besproken oorlog in Vietnam werden de laatste zeven jaren meer dan 400 beslissingen genomen, vele mensenlevens betreffende, zonder voorwetenschap van de werkelijke leiding, zonder dat controle daarop mogelijk was. Weet u wel dat men het uitmoorden van gemeenschappen, het bombarderen van bevolkingscentra en dergelijke, daar heeft uitgevoerd tegen uitdrukkelijke bevelen in zelfs, alles onder het motto: 'Wij moeten onszelf in stand houden en bovendien, wat geeft het nu, dat een paar gooks meer sterven?' In zeven jaren meer dan 400 grotere beslissingen van deze aard. Rekent u eens even uit hoeveel doden dat zijn. Het gaat hier om ruim 50 moordpartijen per jaar, die niet eens meer passen in een bepaald systeem, die alleen de uitdrukking vormen zijn van een behoefte bij sommige mensen zich de meerdere te tonen of een reputatie op te bouwen en mogelijk een bevordering te krijgen, desnoods middels het doden van enkele honderden burgers, die je dan opgeeft als guerrillasoldaten. Zeg nu niet dat ik overdrijf. Ik stel zeker niet dat de Amerikanen de enigen zijn die dergelijke dingen doen, gedaan hebben of zullen doen. Ik nam slechts een van de meer actuele voorbeelden van een egocentrische mentaliteit, van een tendens van onmenselijking, die wel degelijk ook nu kenbaar is. Elders kunnen wij voorbeelden vinden van mensen die weerloze gevangenen martelen of laten martelen, om hen tot bekentenissen te brengen - niet omdat het moet, toegestaan is, of desnoods een vorm van bevrediging vormt, maar alleen om zo, door het verkrijgen van vele bekentenissen, je eigen gelijk kunt bewijzen en in aanzien kunt stijgen.

Onmenselijke tendensen? Menselijke tendensen waarbij de mens in een steeds meer onmenselijke maatschappij tot onmenselijkheid als enige mogelijke leefwijze schijnt te komen. Wat niet aanvaardbaar is. Het zijn deze tendensen die mede aansprakelijk zijn voor terreur, voor geweld. Dit is de bron voor een verzet tegen het bestaande, dat naast, maar ook ten dele in de maatschappij geïnfiltrerd, de gevestigde waarden aanvalt. Want er zijn mensen die geen andere uitweg meer zien, mensen die weigeren tot slaafse consumenten te worden, mensen die geen kanonnenvlees meer willen zijn, mensen die niet langer onnadenkende idealisten willen zijn, op te commanderen door eenieder die de juiste leuzen bralt. In deze tijd zien wij een tendens waardoor steeds meer mensen de maatschappij geheel of ten dele afwijzen, mensen die allereerst zichzelf willen zijn, die geen ritjes vergen, maar wel zoeken naar een persoonlijke innerlijke beleving, mensen die geen leerstellingen omtrent God wensen, maar een contact met die God in zichzelf ambiëren. Steeds meer mensen komen er die zich niet meer bezig willen houden met leerstellingen en theorieën, maar die zoeken naar werkelijke mogelijkheden en verschijnselen, mensen die terug willen keren tot een werkelijkheid die wegvoert uit de opgebouwde illusiestructuur waarin de hedendaagse maatschappij ontaard is.

Volgens mij is dit een zeer positieve, een goede tendens, al zijn degenen die haar volgen niet vrij van egoïsme, niet vrij van onmenselijke neigingen, niet vrij ook van de behoefte om over anderen de baas te spelen. Maar in ieder geval is het een groep die probeert terug te keren tot de werkelijkheid van het menszijn. Dat is een werkelijkheid, waarin je niet het 'alle mensen worden broeders' letterlijk kunt uiten of uitdrukken, maar waarin je begrip hebt voor het feit dat er verschillende groepen zijn en dat er ook tussen die groepen wrijving kan bestaan. Maar men zal dan ook beseffen dat die wrijvingen als vanzelf plegen te ontstaan en dat het belangrijk is deze niet kunstmatig op te voeren. In de nieuwe tendens zal het vermijden van alle strijd zeker geen eerste doel zijn, maar zal het vermijden van alle onnodige strijd als van het hoogste belang worden beschouwd. Macht zal dan niet meer als levensdoel worden gezocht, en zo desondanks nog macht bestaat, zo zal men ook aanvaarden dat deze onmiddellijk tot het middelpunt wordt van een zekere agressiviteit die zich daarop dan ook kan ontladen.

De wereld evolueert snel in deze dagen, zij gaat naar een nieuwe tijd en een nieuw broederschap tussen de mensen. Want Aquarius is heel wat nuchterder dan de meeste mensen schijnen te denken wanneer zij hierover spreken.

Maar toch verloopt het proces van verandering zeer snel, zowel in de termen van een menselijk persoonlijk leven als in de termen van ondergang en verval van oudere normen en waarden. Zeker, er zijn nog oude wetten die tot op de huidige dag worden gehandhaafd. Maar zij zijn zinledige vormen die steeds minder betekenis worden. Terwijl enerzijds de willekeur hierdoor toeneemt, neemt aan de andere kant ook het besef toe omtrent het belang van en de waarde van een persoonlijk leven en het bestaan met een zekere persoonlijke vrijheid. Dat vrienden, is een gelukkige conclusie in een wereld die zich zeker nog door golven van terreur heen moet worstelen, maar die daarnaast langzaam maar zeker toch beseft dat een mens met een minimum aan behoeften en middelen een maximum aan geluk in zijn leven dient te vinden. Een wereld die ook beseft dat daarvoor voortdurende harde arbeid zeker niet belangrijk of noodzakelijk is, zoals het bestaan van een strikt hiërarchische opbouw van een maatschappij daarvoor niet belangrijk is. Want steeds meer mensen gaan zelfs beseffen, dat gebondenheden van welke aard dan ook, voor een mens niet noodzakelijk zijn om gelukkig te zijn, tenzij zijn Ik deze zelf als noodzaak eerst heeft aanvaard.

Ik heb u hiermede een inleiding gegeven waarmede u zo dadelijk eveneens alle kanten op kunt. Indien u nadenkt over al hetgeen ik gesteld heb en u eens afvraagt welke associaties hierdoor bij u ontstaan, zo zult u ongetwijfeld vele vragen kunnen stellen en vele gedachten kunnen ontwikkelen omtrent de mensheid en de tendensen die daarin in deze dagen kenbaar worden. Ik dank u voor uw aandacht en wens u een aangename pauze.

BEANTWOORDING VRAGEN

Goedenavond, vrienden.

Er zijn geen schriftelijke vragen binnen gekomen? Ik heb het u zeker te goed gezegd, zodat u er niet tegenin durft gaan?

Reactie: U hebt reeds op alle vragen antwoord gegeven.

Antwoord: Dat heb ik zeker niet gedaan. Ik heb wel getracht naast een aanduiden van tendensen in de wereld iets te zeggen over de mens, de menselijke eigenschappen en kwaliteiten. Ik heb ook geprobeerd duidelijk te maken dat in de huidige ontwikkelingen wel degelijk ook positieve tendensen zijn. Maar je moet niet blind zijn voor de verschijnselen.

Ik meen dat dit een van de belangrijkste punten is. Voor ons in onze wereld is het vaak wat moeilijker het gebeuren op aarde van uit een menselijk, redelijk standpunt te volgen, maar aan de andere kant zien wij vaak lijnen en details die u over het hoofd pleegt te zien. Wij vragen ons dan verder vaak af, wat dergelijke verschijnselen in feite betekenen. Zo is het eigenaardigste verschijnsel in uw land wel, dat de orthodoxen steeds progressiever worden. Maar even opvallend is dat de progressieven in uw land op deze ontwikkelingen met een toenemende orthodoxie in hun progressiviteit antwoorden. Waarom? Kennelijk omdat deze laatsten bang zijn een monopolie ten aanzien van die progressiviteit te verliezen. Je denkt dan als geest nog wat verder en zegt jezelf: hé, voor veel van die mensen is dus kennelijk de progressiviteit op zich niet belangrijk. Voor hen is het vooral belangrijk dat zij daardoor stelling kunnen nemen tegenover de gevestigde orde. Dit stelling nemen is voor hen, naar ik meen, zo belangrijk, omdat zij volgens mij kennelijk hun persoonlijke betekenis hieraan trachten te ontleen. Wanneer je dit zo ziet, wordt het verschijnsel als geheel verklaarbaar. De feiten zullen er niet beter of slechter om worden, wanneer je dit constateert. Maar je herkent daarin een menselijke tendens, iets wat je in de mensheid steeds weer aan kunt treffen. Wanneer je er aardigheid in hebt, kun je dan zelfs historische vergelijkingen gaan maken.

Vraag: Verlopen de snelle veranderingen in deze tijd nu volgens een matrijs, moet dit zo, of speelt de vrije wil van de mensen daarin ook een rol.

Antwoord: Devrije wil van de mens speelt hierbij wel degelijk een rol. Maar u moogt daarbij niet vergeten dat de mens zelf in een soort matrijs is geperst die zijn beslissingen en houding toch wel voor een groot deel zal beïnvloeden. Eenvoudig kun je het mogelijk als volgt stellen: Het heden is steeds je punt van uitgang. Van daaruit zijn verschillende ontwikkelingen mogelijk. Dat zijn de verschillende paden. Welk pad de mensheid nu kiest, is een zaak van vrije wil. Indien een dergelijk pad eenmaal gekozen is, zo is het wel zeker dat de mensheid langs de aangeduide weg verder zal moeten gaan tot een volgende punt waarop weer een keuzemogelijkheid van groter belang aanwezig is. Er zijn dus steeds ogenblikken in de tijd waarop een vrije keuze en eventueel een sterk afwijkende verdere ontwikkeling mogelijk is. Daartussen zijn echter de ontwikkelingen wel dermate gefixeerd, dat de vrije wil van de mens in hoofdzaak beperkt blijft tot de wijze waarop hij persoonlijk de ontwikkelingen beleeft.

Reactie: U geeft een sombere indruk. U spreekt vanuit een regio die voor ons bijzonder eerbiedwaardig is. Ik kan echter uw cynisme niet delen. U stelt dat de mens zichzelf moet bevestigen en neemt daartoe allerlei middelen te baat. Ik dacht dat er ook in deze dagen zoveel goede en rustige mensen zijn die proberen, ondanks alles, het hoofd koel te houden en goed menselijk verder te groeien. Ik meen, dat de Schepper en de schepping in de mens waarden hebben gelegd die men niet altijd met geweld hoeft te bevestigen, een vonk die zelfs in concentratiekampen de mens een waardigheid geeft. Ik geloof niet in een voorbestemdheid tot terreur en vind uw betoog veel te cynisch.

Antwoord: Ik geloof dat u mij niet goed begrepen hebt. Indien u mijn betoog hebt gevolgd, zo zult u ontdekken dat ik gesproken heb over menselijke tendensen, over tendensen in de mensheid. Ik heb daarbij duidelijk gemaakt welke verschijnselen op dit ogenblik op de voorgrond treden en daarnaast gesteld, wat volgens mij de bron hiervan is. Maar mijn eindconclusie was een zeer positieve en hoopvolle, daar ik stelde dat de mensen meer tot de werkelijkheid en eigen innerlijke en persoonlijke belevingen terug gaan keren.

Indien u stelt dat er een menselijke waardigheid is, die een mens zelfs in concentratiekampen kan behouden, zo ben ik dit geheel met u eens. Indien u stelt dat in het menselijke wezen een vonk schuilt, die zelfs verder grijpt dan het wezen van de geest, zo ben ik ook dit met u eens. Maar op het ogenblik dat u stelt dat de mensen die fatsoenlijk proberen te zijn dit alleen doen om fatsoenlijk te kunnen zijn, ben ik dit niet met u eens. Ik stel dan dat velen van hen op deze wijze leven omdat zij bang zijn voor de mogelijke gevolgen van een andere wijze van leven en denken, dan wel omdat zij gaarne als fatsoenlijk door anderen gewaardeerd worden, terwijl velen van hen alleen maar fatsoenlijk zijn omdat zij daarmee hun eigen milieu en leefgewoonte willen beschermen. Een dergelijke opmerking is mijns inziens noch cynisch, noch denigrerend. Zij is eenvoudig een constateren van een werkelijkheid.

Ik meen dat je de zaak eerst eens reëel moet bezien. Je kunt stellen dat de mens door God is geschapen, maar dat neemt dan niet weg dat de mens lichamelijk een dier is. Wat betekent dat deze mens lichamelijk dierlijke impulsen heeft die veelal mede zijn gedrag zullen bepalen. Je kunt stellen dat het denkvermogen van de mens hem door God gegeven is. Ik ben geneigd dit zelfs voor een deel eens te zijn met degenen die dit stellen. Maar ik stel ook, dat desondanks het menselijke denken over het algemeen rationalisaties inhoudt van hetgeen hij op grond van dierlijke impulsen doet of meent te mogen doen. Dit is geen cynisme, maar het constateren van feiten, die mijns inziens aantoonbaar zijn.

Reactie: Zegt u. Maar ik constateer iets anders.

Antwoord: Dat staat u geheel vrij. Maar u zult wel het tegendeel van het door mij beweerde moeten aantonen. En dat is moeilijker dan u denkt, tenzij u alle materiële feiten terzijde wenst te schuiven. In dat geval constateert u echter niet, maar stelt u.

Vraag: Er is sprake van een zekere hopeloosheid bij velen in deze tijd, voerende tot de vraag: wat gaan wij nu doen? Het antwoord schijnt in de persoonlijke diepte te moeten liggen. De mens is echter geneigd iets in gemeenschap te gaan doen. Ik vermoed dat de vorige vrager ook hierop doelde.

Antwoord: Je kunt in wezen maar heel weinig gelijktijdig volbewust en toch met vele anderen tezamen doen. Wanneer men dit wenst, hoor ik hierin de stem van de zogenaamde silent majority, die in wezen echter een illusie is, bestaande doordat eenieder zijn eigen leven leidt, met een eigen geloof, ervaren en waarderen, maar tegenover anderen zich steeds weer aan een meerderheid conformeert en zo de schijn helpt ophouden. Wat je overigens geheel oprecht kunt doen, gedreven door het gevoel dat het alzo goed is. Maar zoeken wij naar de motivering die dit gedrag veroorzaakt, zo blijkt heel vaak, dat men in een bepaalde richting doorgaat, omdat een opvolgen van eigen besef zou betekenen dat men zijn wereld ineen zou zien storten. Zij doen dan dingen die onbegrijpelijk zijn voor eenieder die zich niet met de achtergronden bezighoudt.

Vraag: Christenen vinden het vaak onbegrijpelijk, slecht en verdorven, dat Annas en Caïphas Jezus ter dood hebben doen veroordelen. Zij vinden de uitspraak 'beter dat één mens sterve, dan dat een geheel volk ten onder ga', laag en huichelachtig. Kennelijk realiseren zij zich niet wat Jezus deed.

Antwoord: Jezus ondergroef het gezag van de tempel de bijna absolute macht van de priesters met hun God achter zich. Deze mensen konden dan ook eenvoudig niet anders handelen, zeker niet na Jezus triomfale intocht in de stad. Indien zij Jezus niet hadden doen veroordelen, zouden zij Hem moeten aanvaarden en volgen. Maar daarmee zouden zij hun gezag, de inhoud van hun leven, hun hogepriester-zijn, prijs moeten geven. En dat konden zij niet. Zo gaat het vele mensen. Zo gaat het bijvoorbeeld priesters, die innerlijk vaak in grote moeilijkheden zitten, maar die in de eerste plaats priester willen blijven, omdat bij een opgeven daarvan hun leven waardeloos, ja, mogelijk zelfs zinloos voor hen zou worden. Zij zeggen dit niet eerlijk tegen zichzelf en zeggen liever: "dan zou ik tekortschieten tegenover mijn gemeente". Waarmee zij in wezen toch zichzelf bedoelen. Een dergelijk conflict kennen vele pausen, die aan de ene kant wel beseffen, dat er iets aan het veranderen is, maar die aan de andere kant geen afstand kunnen doen van hun absoluut gezag, omdat daarmee alles wat zij bereikt hebben zinloos geworden zou zijn. Zij spreken dan over de noodzaak de hiërarchie te handhaven, omdat anders de kerk uiteen zou vallen. Maar innerlijk zouden ook zij wel moeten beseffen dat het belangrijker is dat Christus in de mens leeft, dan dat er een kerk is.

Steeds weer gaat een mens aan innerlijk wel besepte noodzaken, mogelijkheden en waarheden voorbij, omdat het voor zijn zijsrechtvaardiging noodzakelijk is dat alles blijft zoals het was. Vaak zien wij een mens in nood zeggen: "Ik kan niet anders. God of Christus moet mij dan maar helpen". Want wanneer men de eigen verantwoordelijkheid zou aanvaarden, zou men ook tot de conclusie komen: dit kan en mag ik niet meer. Steeds weer wordt de mens geconfronteerd met de vraag of hij alles wat hij bereikt dacht te hebben, wil riskeren om waar te zijn, trouw aan hetgeen hij innerlijk beseft, dan wel de oude orde maar zal handhaven en net doen of die innerlijke stem of dat besef niet bestaan. Dat is het probleem van menige priester, maar evenzeer van menig politicus, van menige ambtenaar, zakenman, arts. Denk maar eens aan een arts, die weet, dat een collega een fout maakt, maar toch zwijgt, omdat hij meent dat men toch het aanzien van de artsenstand niet in het geding mag brengen - en zo de eed van Hippocrates aan zijn laars lapt.

Vraag: Is dat niet mede het gevolg van de normen, waarmee men is opgegroeid, waardoor men niet zuiver meer kan denken?

Antwoord: Juist. Alleen zou u eraan toe moeten voegen: wij voelen ons met vele draden gebonden aan de bestaande toestand als een Gulliver in het land van de lilliputters. Wij hebben gewoontes van stand, geloof, groepering. Alleen: wij weten wel degelijk dat wij zo gebonden zijn, maar willen ons niet vrijmaken. Wij zeggen dat wij het niet kunnen, omdat een ons vrijmaken zou betekenen, dat wij alles wat wij nu in de wereld zijn, alles, wat wij bereikt hebben en in de ogen van anderen betekenen, prijs moeten geven om geheel opnieuw te beginnen.

Reactie: Je zou moeten overstappen van een gebondenheid naar een verbondenheid en de mens is niet moedig genoeg om de consequenties daarvan aan te durven.

Antwoord: En wel, omdat de mens de consequenties beziet en berekent uit de uiterlijke vorm, waaraan hij zich tot op het ogenblik heeft geconformeerd en niet vanuit zijn innerlijke waarden.

Waarmede wij tezamen op een schitterende wijze een menselijke tendens hebben uitgedrukt. Er is moed nodig? Ja, maar vooral iets wat vele mensen in deze tijd niet meer hebben: Godsvertrouwen en zelfvertrouwen. Vele mensen kijken met bewondering op naar de apostelen, maar vinden het vanzelfsprekend dat dezen alles achterlieten. Zij gingen immers met Jezus mee? Maar die Jezus was in zijn tijd een soort revolutionair, die geen zekerheden kon bieden. Zij lieten alles achter zich: hun familie, hun verplichtingen, hun bedrijf, hun aanzien. De christenen vereren hen wel, maar realiseren zich kennelijk liever niet dat dit de weg is die een christen dient te gaan. Zoals men het mooi vindt dat de Boeddha alles van zich wist af te schudden. Men wil de leer, de wijsheden en de vier pijlers graag als waarheid aanvaarden, wanneer men er zelf maar niet al te veel mee hoeft te doen. Wij aanvaarden in dit opzicht steeds graag de theorie, maar de praktijk liever niet. Ik heb daarop reeds gewezen, toen ik opmerkte dat de mens hangt aan theorieën, wetten en stellingen, maar kennelijk geen rekening meent te moeten houden met de feiten, de menselijkheden, de mogelijkheden. De mens houdt, zodra het anderen betreft, meestal rekening met abstracties die hijzelf niet waar kan maken en baseert zijn aanspraken op anderen op diezelfde abstracties.

Wij moeten volgens mij dan ook niet denken dat de wereld kan veranderen. De wereld van de mens kan ontwaken door andere maatstaven te gaan tolereren, meer respect te krijgen voor de persoonlijke vrijheid van anderen. Zij kan ontwaken tot een nieuw bestaan, wanneer de mensen er toe komen meer volgens een gevoel van persoonlijke aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid te gaan leven, zelfs indien dit buiten de regels en opvattingen van de massa om zou gaan. Dit gebeurt. Wat mij hoopvol stemt voor de mensheid en de wereld.

Men mag echter niet vergeten dat men nu in een overgangstijd leeft. Aan de ene zijde zien wij de vastgeroeste tendensen van sociale en economische ontwikkeling, zoals die uit het Vissentijdperk stammen en gelijktijdig zien wij de nieuwe broederschap en verbondenheid eisende waarden van Aquarius optreden. Wanneer je deze waarden naast elkaar zet, zal het eenieder duidelijk zijn dat een overgang van de ene reeks van waarden naar de andere niet onmiddellijk kan geschieden. Zeker niet zonder geweld. Het geweld vloeit voort uit het conflict tussen deze beide perioden en de frustraties die daarvan het gevolg zijn, terwijl het moreel besef van de mens geen aanvaarding van het geweld als uitlaat toestaat. Maar zelfs het geweld draagt ertoe bij een vernieuwing tot stand te brengen, want hierdoor wordt de mens geconfronteerd met de noodzaak zijn eigen waarderingen en zelfs zijn gedrag te wijzigen.

Reactie: Er ontstaat wel een repressieve tolerantie, maar wanneer je 20 malen uitgebroken bent en steeds weer de klappen hebt gekregen, gaat het uiteindelijk om de moed om tussen de anderen voort te leven.

Antwoord: Repressieve tolerantie is een begrip dat voornamelijk bestaat bij degenen die getolereerd worden. In vele gevallen zijn zij boos geen waardering te vinden, terwijl hen door de duldzaamheid van anderen de mogelijkheid wordt ontnomen tot martelaar of tot held te worden. Wat mogelijk ook weer cynisch klinkt, maar de waarheid is. Je kunt aan het 'anders zijn' niet terecht enige positie, welke dan ook, ontleen, of op grond daarvan erkenning en begrip eisen. Wanneer je jezelf probeert te zijn, krijg je inderdaad klappen van anderen, maar dan wel op het ogenblik dat jezelf die anderen een mogelijkheid biedt je te slaan of te misbruiken. Ook dit wordt al te vaak uit het oog verloren.

Wanneer je aan de ene kant in de maatschappij wilt of moet staan, uit die maatschappij en haar samenhangen profijt wilt hebben en aan de andere kant jezelf wilt wezen, moet je wel een soort compromis met jezelf sluiten. Het betekent niet dat je dan volgens de oude normen gaat werken en leven, maar het betekent wel dat je beseft dat er voor je contact met de gemeenschap nu eenmaal bepaalde normen noodzakelijk en onvermijdelijk zijn, zodat de mogelijkheid jezelf te uiten, normatief beperkt wordt, ofschoon je wel degelijk de mogelijkheid bezit alles, wat je doet, nog steeds geheel in overeenstemming met je eigen wezen en beseffen te stellen. Dit lijkt mij onvermijdelijk, omdat elke gemeenschap berust op al dan niet openlijk besproken, maar onderling gestelde normen, die door de groep zowel ten aanzien van elkaar als ten aanzien van het gebeuren gehanteerd worden, ofschoon deze normen slechts zelden in de werkelijkheid van

het gebeuren stoelen. Kort gezegd: Maya is de regelmaat die de mens tracht te superponeren op de werkelijkheid waarin hij leeft.

Ik moet eindigen. Ik wil nog opmerken: Eerst wanneer je beseft wat je beweegt in gedrag te midden van een gemeenschap, wat je tot de aanvaarding van een bepaald geloof en dergelijke brengt, kun je ook begrijpen waar geestelijk zowel als materieel je werkelijke mogelijkheden en verplichtingen liggen. Vaak gebruikt men idealen, geloof en dergelijke als een soort blindklep, waardoor men niet in staat is het landschap te zien waardoor men gaat. Wij moeten leren de kosmos waarin wij bestaan, de God door wie wij geschapen zijn en alle krachten die rond ons aanwezig zijn, bewust te beleven en te zien. Dan eerst kunnen wij waarlijk bewust en volgens de inhoud van ons wezen leven en leren.

Goedenavond.

(vragen sterk bekort)

d.d. 6 oktober 1972